

להשתחרר מהפלסטיק

ב-1 בינואר 2018 אסרה סין על יבוא של 24 סוגי חומרים, ביניהם פוליאתילן-טרפתלאט פסולת בפני המדינה את סגרו למעשה וכך, השתייה בקבוקי עשויים שממנו (PET) למחזור. צעד זה מתגלה כתחילתו של משבר סביבתי עולמי, אבל גם כנקודה שבה מתרקם שינוי משמעותי ביחס שלנו לשימוש בפלסטיק. סין, ענקית הייצור הגדולה בעולם, ייבאה ב-20 השנים האחרונות פלסטיק, נייר ומתכות למחזור ולשימוש בתעשייה שלה. ב-2016, למשל, יובאו לסין 7.3 מיליון טונות של פלסטיק (מתוך 45 מיליון טונות של פסולת שיובאה למדינה), בעיקר ממדינות מפותחות כגון ארצות הברית, בריטניה ויפן; [אירלנד](#), המחזיקה בשיא האירופי של 61 קילוגרם פסולת פלסטיק לתושב, ייצאה 95 אחוז ממנה לסין. 46 אחוז מפסולת הפלסטיק שנאספת באירופה למחזור מיוצאת, וכ-87 אחוז מממנה מגיעה לסין. בהעדר נתונים רשמיים, ההנחה היא שהמצב בישראל אינו שונה מהותית מזה המתקיים באירופה וגם בישראל כ-40 אחוז מפסולת הפלסטיק שנאספת למחזור עושה דרך דומה אל סין. מאחורי ההחלטה הסינית, שההכנות למימושה החלו כבר ב-2013, עמדו שיקולים של ניהול סביבתי - החלטת מדיניות [הגדר הירוקה](#) שנועדה למנוע כניסת מזהמים למדינה - שיקולים כלכליים של ניהול היבוא והייצור. לצד כל אלה, כנראה שלסינים נמאס להיות פח הזבל של העולם. יצוא הפלסטיק לסין נדמה היה כמצב שכולם מרוויחים בו, אך בפועל הוא בלם התפתחות של [תעשיית מחזור מקומית](#) במדינות המייצאות, תרם לשינוי האקלים בשל עלייה בנפח התובלה הימית שמונעת ע"י שריפת דלקים מזהמים במיוחד כגון סולר ומזוט ופולטת כמויות גדולות של גזי חממה, הגדיל את הזיהום באוקיאנוסים וגרם לזיהום קרקע ומים בסין עצמה. עד כמה הפלסטיק מציף אותנו? בצפון האוקיינוס השקט צף [אי הזבל הגדול](#) שגודלו כשל צרפת; במחקר שפורסם לאחרונה בכתב העת [Science](#) הוערך כי רק בשוניות האלמוגים של אוקיאנוס זה יש למעלה מ-11 מיליארד פריטים של פלסטיק. עד שנת 2015 הושלכו 6.5 מיליארד טונות של פסולת פלסטיק מתוך כ-8.3 מיליארד שיוצרו בעולם; רק ל-21 אחוז נמצא שימוש נוסף במחזור (9 אחוזים) או בשריפה לייצור אנרגיה (12 אחוז) ולשניהם יש [בעיות](#) משלהם. ייצור הפלסטיק, השימוש בו והשלכתו נכתב מסבים נזקים רבים: החל בתלות בנפט כדי להפיקו, עבור בסיכונים הבריאותיים הטמונים בחומרים המרכיבים אותו, ועד להתפרקותו לחלקיקים זעירים שחודרים למארג המזון בים ועלולים לחזור אלינו לצלחת. בשבועות הספורים מאז מומשה ההחלטה הסינית החלו אתרי ניהול הפסולת במדינות מייצאות כגון קנדה וגרמניה לעלות על גדותיהם מבלי שנמצא לכך מענה הולם. מדינות העולם החלו לחפש פתרונות לבעיה. הנה רשימה חלקית של הצעדים וההצהרות שהתרחשו בחודש הראשון של 2018 בנושא

ציור של האמנית הסינגפורית Xi Zi Tan, שעוסקת רבות ביצירותיה בהשפעת הפלסטיק על הסביבה

כל מדינה והכשל שלה

הניסיונות עד כה בישראל ובעולם להילחם בפלסטיק לא צלחו. בכל מדינה יש כשלים ובעיות משלה: היקף המיחזור קטן ותלוי-מנגנון שוק; היטל השקיות לא חיסל את השימוש בהן לחלוטין אך הפחית משמעותית את היקפו (ירידה של 80 אחוז בצריכה ברבעון הראשון של 2017). בסופרמרקטים עדיין נמכרות שקיות ולחוק יש החרגות רבות בשווקים ואצל קמעונאים קטנים. הפיקדון על בקבוקים, מוגבל לבקבוקים קטנים ואינו כולל את בקבוקי הליטר וחצי ואילו על עשרות סוגים אחרים של אריזות לא מוטל כלל פיקדון. גם אם יתוקנו מרכיבים אלו עדיין יהיה קשה להיפטר מהפלסטיק, משום שהוא מופיע במספר צורות באותו מוצר. כך, למשל, גם קיסמי האוזניים וגם הקופסה שבה הם דחוסים או גם הרכיבים של טמפונים וגם העטיפה האינדיבידואלית של כל אחד מהם באריזה. למעשה אריזות, במיוחד למזון, מהוות באירופה עד כ-40 אחוז מהפלסטיק שנצרך ונמצא בשימוש וכ-59 אחוז מפסולת הפלסטיק. בתחילת ינואר הציג האיחוד האירופי [אסטרטגיה](#) מקיפה כדי להתמודד עם פלסטיק בכלל וכנראה גם עם ההשלכות המידיות של המדיניות החדשה של סין: באיחוד מיוצרים מדי שנה 25 מיליון טונות של פסולת פלסטיק, ובפחות משליש מהם נעשה שימוש חוזר. הכוונה היא להגיע להיקף מחזור של 55 אחוז ב-2030; נוסף על כך מתעתדים שם לחסום את אפשרויות ההגעה של פלסטיק למטמנות, לצמצם באופן חד את השימוש בפלסטיק חד פעמי ולהגביל שימוש בגרגרי פלסטיק (מיקרו-פלסטיק: חלקיקים בני פחות מ-5 מילימטרים, שמשמשים בעיקר במוצרי קוסמטיקה). תשומת לב מיוחדת מופנית גם לפסולת פלסטיק שמקורה בפעילות ימית, כגון תיירות או תובלה, זאת באמצעות אכיפה של תקינה בינלאומית בנמלי האיחוד. האסטרטגיה האירופית כוללת גם השקעה של 250 מיליון יורו במחקר ובפיתוח שתכליתם לשפר ולייעל את תהליך מיחזור הפלסטיק. במקביל,

פרסמה גם החברה-היוצאת באיחוד האירופי, בריטניה, [נייר מדיניות](#) שאמור להנחות את פעילותה הסביבתית ל-25 השנה הקרובות. אחד היעדים החדשים הוא לבטל לחלוטין כל פסולת פלסטיק שאינה הכרחית עד לשנת 2042. הצעדים כוללים הרחבת התחולה של היטל עבור שקיות גם מעבר למרכולים הגדולים, מיסוי של אריזות חד פעמיות, ו-ועידוד של הקמת מדפים ללא אריזות; הממשלה גם מתכוונת לאסור על פלסטיק חד פעמי בסקטור הציבורי. אמנם בבריטניה כבר [נכנסה לתוקף](#) בנפרד תקנה האוסרת שימוש במיקרו-פלסטיק במוצרי טיפוח, אך רבים סבורים שהמדיניות החדשה היא עמומה ולא [מרחיקת לכת דיה](#), למשל משום שנמנעה מלכלול חוק פיקדון משלה. גם סקוטלנד, השכנה מצפון, הכריזה על מעורבות במלחמה בפלסטיק ומתכוונת לאסור

המיצג "Ocean Plastic" של Xi Zi Tan

אחריות עסקית

חלק משמעותי מהפאזל של הפלסטיק טמון באריזות המזון החד-פעמיות, ולכן רשתות המרכולים, יצרניות המזון, רשתות המזון המהיר ושירותי ההסעדה הם הגופים שמצפים מהם לעשות את הצעדים הראשונים. חברת קוקה קולה העולמית [מבטיחה](#) עולם ללא פסולת באמצעות הגדלת השימוש בחומר ממוחזר מ-7 אחוזים כיום ל-50 אחוז ב-2030 באריזות שלה בכל מקום שבו הן מיוצרות. נראה כי קיימות היא התחרות העסקית החדשה, והיא זו שדחפה כנראה את "אביאן", מפיצת מים מינרלים בבעלות קונצרן המזון הצרפתי "דאנון" (המחזיק בחלק מקבוצת שטראוס בישראל) להכריז כי עד [2025](#) 100 אחוז מהפלסטיק בבקבוקיה יהיה ממקור מוחזר. רשת המרכולים "אייסלנד", שמתמחה במוצרים קפואים והיא התשיעית בגודלה בבריטניה עם 800 סניפים ו-2 אחוזים מנתח השוק, הכריזה גם היא מלחמה על הפלסטיק (זה קרה, אגב, [אחרי שהעל מפרט בסקר שערכה בקרב לקוחות עודד אותה לעשות זאת](#)). הרשת [הודיעה](#) שהיא עתידה להיפרד בתוך חמש שנים מאריזות פלסטיק למוצרים הנמכרים במותג שלה. זה אחד הצעדים מרחיקי הלכת בענף המזון, אף שהוא עדיין הצהרתי בלבד. הרשתות הבריטיות הגדולות, כמו "טסקו" (28 אחוז מהשוק) או "סיינסבריז" (16 אחוז), צנועות יותר ומכוונות בינתיים למעבר לשימוש באריזות שאותן ניתן למחזר או שמתאימות לקומפוסט, לצמצום משקל האריזות, ולהפחתת השימוש בפלסטיק במוצרים הנמכרים במותג העצמי. בלונדון משתמשים ביותר מ-2 מיליארד

קשים חד-פעמיים לשתיה מדי שנה; [סרטון](#) לא נעים לצפייה, שבו נשלף קש מנחיר של צב ים ליד חופי קוסטה ריקה, הפך ויראלי בקיץ 2015 ותרם להעלאת המודעות לזיהום הפלסטיק באוקיאנוסים. דברים אלו גרמו לעיתון "איבנינג סטנדרד" לצאת בקמפיין בשם [הקש האחרון](#), שמעודד הפחתת שימוש בקשי פלסטיק בסקטור המזון בעיר. עד כה הצטרפו אליו עשרות מסעדות, ספקים ומועדונים המציעים תחליפים מזכוכית, במבוק, מתכת ומקורות צמחיים. [שתי רשתות בריטיות גדולות](#) Wagamama - האסיאתית ו-Manger-a-Pret לקפה ומזון מהיר - הכריזו כי הן לא יגישו קשי פלסטיק ללקוחות, אלא אם ידרשו זאת. "פרה-א-מאנז'ה" גם הכריזה על [הגדלת ההנחה](#) ללקוחות המביאים כוס רב פעמית משלהם במטרה להפחית את השימוש בכוסות הפלסטיק. ואחרונה לעוף על הגל היא חברת הלואו-קוסט [רינאייר](#) שמתחייבת להפסיק להשתמש בפלסטיק שאינו בר מיחזור בתוך חמש שנים: בטיסות ובפעילות התפעולית גם יחד.

פעילות אזרחית

[#breakfreefromplastic](#) הוא ארגון-על של מספר רב של יוזמות מקומיות מסביב לעולם ששותפות לחזון של שימוש מופחת בפלסטיק. הארגון, שהוקם בסוף 2016, מספק תשתית של משאבים ליצירת תנועה גלובלית שתשיג שינוי בקנה מידה נרחב. אחד הקמפיינים שבוצע בחסות הארגון הוא המהלך של "גרינפיס" מול קוקה קולה העולמית, שהוביל למדיניות החדשה של החברה בתחום. חברת "סקיי", ענקית החדשות והמדיה האירופית, פתחה [בקמפיין](#) שבו שלושה מרכיבים: שינוי התנהגות העובדים ביחס לצריכת פלסטיק בחברה והיא קונה לכל אחד מהם בקבוק שתייה רב-פעמי, הקמת קרן פילנתרופית להשקעה בחדשנות ושימוש בפלטפורמות התקשורת הרבות שבבעלותה לקידום המודעות לזיהום הפלסטיק בכלל ובאוקיאנוסים בפרט. כך, למשל, יכולים הצופים במשחקי הכדורגל של הפרמיירליג האנגלית לשמוע את צמד כוכבי העבר ופרשני ההווה תיירי הנרי וג'יימי רדנאפ [מדברים על הצורך בהפחתת השימוש במוצרי פלסטיק](#) במחצית של משחק ליגה.

פעילות אזרחית

[#breakfreefromplastic](#) הוא ארגון-על של מספר רב של יוזמות מקומיות מסביב לעולם ששותפות לחזון של שימוש מופחת בפלסטיק. הארגון, שהוקם בסוף 2016, מספק תשתית של משאבים ליצירת תנועה גלובלית שתשיג שינוי בקנה מידה נרחב. אחד הקמפיינים שבוצע בחסות הארגון הוא המהלך של "גרינפיס" מול קוקה קולה העולמית, שהוביל למדיניות החדשה של החברה בתחום. חברת "סקיי", ענקית החדשות והמדיה האירופית, פתחה [בקמפיין](#) שבו שלושה מרכיבים: שינוי התנהגות העובדים ביחס לצריכת פלסטיק בחברה והיא קונה לכל אחד מהם בקבוק שתייה רב-פעמי, הקמת קרן פילנתרופית להשקעה בחדשנות ושימוש בפלטפורמות התקשורת הרבות שבבעלותה לקידום המודעות לזיהום הפלסטיק בכלל ובאוקיאנוסים בפרט. כך, למשל, יכולים הצופים במשחקי הכדורגל של הפרמיירליג האנגלית לשמוע את צמד כוכבי העבר ופרשני ההווה תיירי הנרי וג'יימי רדנאפ [מדברים על הצורך בהפחתת השימוש במוצרי](#)

[פּלסטיק](#) במחצית של משחק ליגה. "כוכב לכת של פּלסטיק" הוא התארגנות שמבקשת לשנות נושא ספציפי, הקמתם של מעברים ריקים מפּלסטיק במרכולים הגדולים כך שצרכנים יוכלו לקנות מוצרים ללא אריזות- ירקות ופירות, בשר ודגים, תבלינים ומאות מוצרים אחרים זמינים רק כשהם ארוזים. סקר שערכו בהתארגנות, שהוקמה בראשית 2017, מצא ביולי אותה שנה כי 90 אחוז מהבריטים תומכים בשינוי כזה במרכולים. עד לשינוי בפועל יסתפקו הבריטים בחנויות [עצמאיות](#) לממכר בתפזורת כמו במדינות אחרות. [השימוש בפּלסטיק הוא אולי חד פעמי, אך הפּלסטיק עצמו אינו כזה](#). בכך יש פגיעה כפולה - 95 אחוז מההשקעה בייצור יורדת לטמיון בהיעדר שימוש חוזר, ולזיהום יש עלויות בתחום הבריאות, באובדן שירותי המערכת האקולוגית ובניקיון, המתגלגלות זמן רב לאחר [השימוש ה"חד פעמי" בפּלסטיק](#). [בעקבות הכתבה ב"זווית" הסיפור פורסם גם ב-וואלה!](#)